

ցանք մինչև այժմ: Չպէտք է մոռանանք հին փորձերն ու փորձաքնները և միահամուռ ուժերով դիմենք առաջ:

Լ. Ս.

Օգոստոսի 3

Կովկասեան երկրի բնակիչներին

Մի քանի ժամանակից ի վեր, մանաւանդ ներկայ տարուայ փետրուարի 5—10 Բագուի տխուր դէպքերի օրերից յետոյ, Կովկասի երկու ազգութիւնների՝ հայերի և մուսուլմանների մէջ եղած փոխադարձ յարաբերութիւնները ստացան չափազանց թշնամական բնաւորութիւն և Բագուի աղէտից յետոյ առաջ եկան արիւնոտ ընդհարումներ յիշեալ երկու ազգութիւնների մէջ՝ նախ Նախիջևանում և Նախիջևանի գաւառում և ապա Երևանում և Երևանի նահանգի զանազան տեղերում: Անկարգութիւնների տեղումները՝ շնորհիւ այն հանգամանքի, որ դրանք ծագում էին ցիրուցան տեղերում և հեռու զօրքի բնակավայրերից, և գուցէ տեղական իշխանութիւնների մի քանի դէպքերում կարգադրութեան բացակայութիւնից, առիթ տուին մի կողմից անբարեմիտ անձանց՝ ժողովրդի մէջ լուր տարածելու՝ իբր թէ այդ անկարգութիւնները քաջաւերութիւն են ստանում կառավարութիւնից և միւս կողմից—հաւատալու այդ լուրերին: Անուշադիր թողնելով այդ չարամիտ, հնարովի լուրը, որ հակասում է առողջ դատողութեան, ես պարտք եմ համարում դառնալ Բարձրագոյն կամքով իմ կառավարութեան յանձնուած երկրի բնակիչներին՝ առանց խտրութեան կրօնի և ազգութեան, հրաւիրելով նրանց մոռանալ կորստաբեր տոհմային թշնամութիւնը, որ տանում է դէպի փոխադարձ կոտորած և աւերում, և միանալ միահամուռ աշխատանքի ի բարօրութիւն Կովկասի, ի բարօրութիւն կանանց և երեխայոց, յիշելով որ միայն ընդհանուր խաղաղ աշխատանքը ազգութիւնների՝ որոնք պատմական ճակատագրով անբալտելի կերպով կապուած են իրար Ռուսաց Պետութեան Գայսուհի տակ, կարող է օգնել ծաղկեցնելու թէ ամբողջ տէրութիւնը և թէ Նորին Կայսերական Մեծութեան իւրաքանչիւր հաւատարիմ հպատակին առանձնապէս:

Ձեռնարկելով բացառիկ միջոցների, ի պաշտպանութիւն այն տեղերի, ուր վերջին ժամանակ կատարուեցան տխուր ընդհարումներ և ուր յաճախ կրկնուեցան բստմնելի յանցանքներ, ես ցանկանում եմ հաւատալ որ դէպի բնակիչներն ուղղած իմ անկեղծ համոզմունքի խօսքը աւելի շուտ առաջ կը բերէ խա-

դադութիւն և կրքերի հանդարտութիւն, քան զինուորական դժուրութեան այն խիստ կանոնները, որոնց վերացնելու համար կը միջնորդեմ Թագաւոր Նայսեր առաջ անյապաղ այն դէպքում, հէնց որ այդ կարելի կը լինի:

Հրաւիրելով դէպի կրքերի հանդարտութիւն և խաղաղ աշխատանք, մեծայոյս եմ որ բնակիչների մէջ յարգ ու պատիւ վայելող ազդեցիկ անձինք, մանաւանդ բոլոր կրօնների տեղական հոգևորականութիւնը, չեն խնայիլ իրանց բեղմնաւոր օգնութիւնը այս դէպքում:

Հերիք են թշնամութիւն, փոխադարձ սպանութիւններ, աւերածներ և զաղտնի անվստահութիւն. հերիք են սրանցից առաջացած խռովութիւնները, հերիք է զուր թափուած արիւնն ու արտասուքը:

Յորին Նայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայ, գեներալ-ադիւդանտ կոմս Վորոնցով-Դաշկով:

Յորին Նայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայ գեներալ ադիւդանտ Կոմս Վորոնցով-Դաշկովի Յայտարարութիւնը

(Շրջաբերական՝ ուղարկուած նահանգապետներին, գաւառապետներին, ոստիկանապետներին, պրիստաներին գիւղական ժողովրդի մէջ տարածելու համար):

Մեր ամենաողորմած Թագաւոր Կայսրի կամքով և վստահութեամբ իմ կառավարութեան յանձնուած այս երկիրը գալով, ես ցաւօք սրտի տեսայ, որ մի քանի տեղերում գիւղացիները, չարամիտ մարդկանցից դրդուած՝ համարձակուել են ինքնակամ և բռնի գրաւել մասնաւոր կալուածատէրերի հողերը և անտառները, ոչնչացրել են նրանց տները և կողոպտել ստացուածքը: Սրա հետ միասին, իմ գիտութեան հասցրին և զանազան դիմումներ ու ցանկութիւններ, որ անուս էին գիւղացիները բերանացի և զբաւոր՝ իրանց տնտեսական և հասարակական կարիքների մասին: Յայտարարում եմ Կովկասի երկրի բոլոր գիւղացիներին.—1) Օրէնքը խիստ պաշտպանում է ամեն սեփականութիւն անիրաւացի ձեռնմխութիւնից և առաւել ևս բռնի յափշտակութիւնից և ենթարկում է այդ տեսակ յանցաւորներին ոչ միայն ծանր պատժի, այլ նիւթական պատասխանատուութեան, ուրիշի սեփականութեան ֆնաս պատճառելու համար: Այսպէս, Թագաւոր Կայսրը՝ Իր Բարձրագոյն ուկազով, գրուած կառավարչական սենատին ապրիլի 10-ին 1905 թ., Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց՝ սահմանել անկարգութիւն